

ZAJEDNIČKI PSEUDONIMI – OD OSOBE DO KOLEKTIVNOG AGENTA¹

JOINT PSEUDONYMS – FROM PERSON TO COLLECTIVE AGENT

Tomica Vrbanc

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

tvrbanc@nsk.hr

UDK / UDC: 025.31:347.189

Pregledni rad / Review paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.65.1.935>

Primljeno / Received: 4. 2. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 19. 3. 2022.

Sažetak

Cilj. Prikazati postupanje sa zajedničkim pseudonimima kroz standarde i pravilnike: od *Pariških načela*, AACR-a, PPIAK-a, IFLA-inih bibliografskih modela do modela RDA, IFLA LRM i novog hrvatskog Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (KAM).

Pristup/metodologija. Usporedba relevantnih dijelova navedenih standarda i pravilnika, analiza, uočavanje sličnosti/razlika s ciljem kritičkog prikaza razvoja međunarodne teorije i prakse katalogizacije vezano uz zajedničke pseudonime.

Rezultati. Uočavanje nejasnoća i nedosljednosti u analiziranim standardima i pravilnicima, prijedlozi za doradu IFLA-inog LRM-modela i Pravilnika KAM.

Originalnost/vrijednost. Doprinos rada jest u boljem razumijevanju ovog rubnog i manje poznatog segmenta u bibliografskom univerzumu, kao i razumijevanju teškoća u definiranju i postupanju sa zajedničkim pseudonimima u katalogizatorskoj teoriji i praksi.

Ključne riječi: IFLA – bibliografski modeli; kataložni pravilnici (AACR, RDA, PPIAK, KAM); zajednički pseudonimi

¹ Rana verzija ovog rada izložena je na konferenciji *Sistemske knjižničarstvo: Knjižnični informacijski sustavi i formati: Prema postMARC okruženju*, održanoj u Zagrebu u prosincu 2018.

Abstract

Purpose: The aim of this paper is to present the treatment and procedure with joint pseudonyms in standards and cataloguing codes: from the Paris Statement of principles, AACR, the Croatian cataloguing code PPIAK by Verona, IFLA bibliographic models to RDA standard, IFLA LRM model and the new Croatian Resource Description and Access Code for Libraries, Archives and Museums (KAM).

Approach/methodology: The comparison of the relevant parts of the above-mentioned standards and cataloguing codes, followed by an analysis that reveals similarities and differences in order to critically presents an overview of the development of international theory and practice of cataloguing regarding joint pseudonyms.

Findings: The research has detected vagueness and certain inconsistencies in the analysed standards and cataloguing codes. A proposal for a further refinement of IFLA LRM model and the Croatian Code KAM has been outlined.

Originality/value: The contribution of this paper is in better understanding of this marginal and less familiar segment of the bibliographic universe, as well as understanding of difficulties in defining and treatment of joint pseudonyms in cataloguing theory and practice.

Keywords: cataloguing codes (AACR, RDA, PPIAK, KAM); IFLA – bibliographic models; joint pseudonyms

1. Uvod

Zajednički pseudonim predstavlja jedan mali dio „bibliografskog univerzuma“,² a radi se o jednoj vrsti pseudonima kojim se u svom stvaralačkom radu koriste dvojica ili više autora i koji najčešće ima oblik imena i prezimena. U pozadini korištenja zajedničkih pseudonima uočava se ideja „kolektivnosti, koja sadrži mnoštvo, i paradoksalno postaje jedno“ (Sardo, 2004: 459), kako to L. Sardo izražava govoreći o jednom načinu pojavljivanja skupnog pseudonima koje ona naziva „višestruko ime“.³ Ista autorica uočava da je korištenje „višestrukih imena“ uobičajeno za avangardu 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća (npr. ime *Klaos Oldanburg* koje su koristili britanski umjetnici ili imena koja su koristili američki umjetnici: *Monty Cantsin*, *No Catsin* ili *Karen Eliot*). U navedenim slučajevima ideja je bila „stvoriti otvorenu situaciju u kojoj nema pojedinačne odgovornosti“,

² Termin prvi puta upotrijebljen u IFLA-inom modelu *Functional requirements for bibliographic records* (1998.), pod kojim se podrazumijeva skup „svih dostupnih informacijskih izvora, unutar nakladničke proizvodnje određene zemlje, unutar fondova određene knjižnice ili skupine knjižnica itd.“ Cf. Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa, 2004: 11.

³ Radi se o „stvarnim ili izmišljenim osobnim imenima, koje svatko može preuzeti kao identitet; ideja je stvoriti kolektivno tijelo umjetničkih djela koristeći izmišljeni identitet“. Ibid.: 458.

tj., radi se o „preispitivanju ili raskidu sa zapadnjačkim filozofskim pojmovima identiteta, individualnosti, vrijednosti i istine“ (Sardo, 2004: 459). Upotreba pseudonima općenito vezana je uz ono što Sherry Turkle, autorica jedne od vjerojatno najpoznatijih knjiga o identitetima u kiberprostoru, povezuje „sa širom suvremenom tematikom konstruiranosti, fluidnosti, fragmentiranosti, pluralnosti identiteta“ (nav. prema Pleše, 2008: 12). Ne ulazeći dalje u tu široku tematiku, valja uočiti suprotstavljenost pojmova „kolektivnost“ i „individualnost“ koji su vezani uz naše istraživanje zajedničkih pseudonima. Naime, iako se na prvi pogled čini da je uz korištenje zajedničkih pseudonima više vezan pojam kolektivnost, jer je riječ o zajedničkom radu dvojice ili više autora, razvidno je da je u kataložnoj teoriji i praksi prevladavao pojam individualnost, vjerojatno pod utjecajem oblika imena pod kojim se predstavljaju autori (koji se sastoji od imena i prezimena), iza kojega se nazire namjera predstavljati se kao „jedno“. U ovom istraživanju prikazat ćemo kako je kroz međunarodna kataložna načela i modele razvijane u okviru IFLA-e od *Pariških načela* nadalje, kao i kroz hrvatsku i anglo-američku kataložnu tradiciju razmatrano i rješavano pitanje zajedničkih pseudonima.

2. Pariška načela i Anglo-američki kataložni pravilnik

Međunarodna konferencija o načelima katalogizacije koja je održana u Parizu u listopadu 1961. godine bila je prekretnica u razvoju kataložne teorije i prakse na svjetskoj razini. Rezultat konferencije bila su takozvana *Pariška načela* kojima je cilj bio međunarodno ujednačavanje kataložne i bibliografske prakse. S obzirom na pitanje zajedničkih pseudonima, važno je vidjeti kako su u *Načelima* definirani individualni autor i korporativno tijelo. Individualni autor u *Načelima* nije definiran, ali je u točki 8.1 navedeno:

„za svako izdanje djela za koje se utvrdilo da je rad pojedinačnog osobnog autora trebalo bi izraditi *glavnu kataložnu jedinicu* pod autorovim imenom“.⁴

Dakle, ne spominje se višestruko autorstvo, niti pod pravim imenima, niti skupnim pseudonimima, nego samo djela koja su „rad pojedinačnog osobnog autora“.

Upravo činjenicu da u tekstu *Načela* nije definiran termin „individualni autor“ naglašava komentirano izdanje *Načela* iz 1971. godine (Statement of Principles, 1971: 24), ali je navedeno da je na konferenciji donesen kao zaseban dokument *Pojmovnik temeljnih kataložnih termina*. U tom pojmovniku individualni autor definiran je kao „osoba koja je stvorila djelo ili je odgovorna za njegov intelektualni

⁴ Dijelovi *Načela* citirani su prema hrvatskom prijevodu objavljenom u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* (Načela prihvaćena na Međunarodnoj konferenciji o načelima katalogizacije, Pariz, listopad 1961.)

sadržaj, raspored ili oblik“ (ibid.). Pseudonimi se u komentiranom izdanju *Načela* spominju u dijelu koji govori da se oni također smatraju „imenima“ prema tekstu *Načela* u točki 8.1, i to „bez obzira na to je li pravo ime utvrđeno ili nije“ (ibid.: 27).

S obzirom na definiranje korporativnog tijela, u tekstu *Pariških načela* u točki 9.1 navedeno je da se korporativnim tijelom smatra „ma koja ustanova, organizirano tijelo ili zbor osoba koji su poznati pod korporativnim ili zajedničkim nazivom“. Definicijom je, dakle, obuhvaćen i „zbor osoba“ (*assembly of persons* u engleskom izvorniku, moglo bi se prevesti i kao „skup osoba“) koji je poznat po „zajedničkom nazivu“. Ta definicija mogla bi nam dati za pravo da zajednički pseudonim smatramo „zajedničkim nazivom“ za „skup osoba“. Međutim kako E. Verona uočava, „rad Konferencije bio je usmjeren samo prema glavnim načelima katalogizacije, pa prihvaćenim tekstom nisu obuhvaćeni svi problemi (...)“, kao i to da „neka pitanja nisu do kraja raščišćena, jer su u *Načelima* obrađena tako općenito da će u praksi biti moguća različita tumačenja“ (Verona, 1961: 169). Vidjet ćemo kako će se to predviđanje ostvariti u postupanju sa zajedničkim pseudonimima u nacionalnim pravilnicima koji su izrađivani na temelju *Pariških načela*. Doduše u navedenim primjerima neće se raditi toliko o „različitim tumačenjima“ koliko o nedosljednim rješenjima u odnosu na navedenu definiciju korporativnog autora.

Prvo izdanje Anglo-američkih kataložnih pravila (AACR) objavljeno je 1967. godine u dva ponešto različita izdanja (sjevernoamerički i britanski tekst),⁵ koja su se temeljila na *Pariškim načelima* (AACR, 1967: 2). Definicija korporativnog tijela koju daje *Pojmovnik* (ibid.: 344)⁶ unekoliko se razlikuje od definicije u *Načelima*: „Organizacija ili skupina osoba koja je identificirana imenom i koje djeluje ili može djelovati kao entitet.“ U bitnome se ta definicija ne razlikuje od *Načela* jer također uključuje i „skupine osoba“, pa bi prema tome mogla uključivati i neformalne skupine koje se identificiraju zajedničkim pseudonimom. Međutim, u nastavku definicije nabrajaju se tipične vrste korporativnih tijela: „udruženja, institucije, poslovne tvrtke, neprofitne organizacije, vlade, određene vladine agencije, konferencije“, dakle definicija uključuje samo formalne „organizacije“, a ne i neformalne „skupine osoba“. Zbog toga je pravilo 3C koje se odnosi na zajedničke pseudonime (engl. *joint pseudonyms*) smješteno u 3. odjeljak koji se bavi višestrukim autorstvom (engl. *works of shared authorship*), dakle riječ je o individualnom autorstvu (za razliku od korporativnog, koje je obrađeno u pravilima 17 i 18). Pravilo 3C 1 glasi: „Ako suradnički autori dosljedno koriste zajednički pseudonim umjesto svojih osobnih imena, uvrsti pod pseudonimom i uputi na njega s njihovih pravih imena“ (ibid., 18). Naveden je primjer *Ellery Queen*, skupni pseudonim dvojice autora Frederica Dannaya i Manfreda B. Leeja, i njihova se djela uvrštavaju u katalog u obliku Queen, Ellery, dakle kao prezime i ime. Također, u pravilu 42, o pseudonimima (dakle, riječ je također o individualnim autorima), upućuje

⁵ U ovom radu koristit ćemo sjevernoamerički tekst: *Anglo-American Cataloging Rules*, 1967.

⁶ Individualni autor nije definiran u AACR-u.

se na navedeno pravilo (cf. *ibid.*: 75). Zanimljivo je pravilo 3C 2, koje navodi izuzetak od pravila 3C 1:

„Ako se iz bilo kojeg razloga [zajednički – dod. a.] pseudonim ne može koristiti kao odrednica, uvrsti djelo pod njegovim naslovom, ako se ne primjenjuje pravilo 3A.“ (*ibid.*: 17).⁷

Naveden je primjer zajedničkog pseudonima *T. W. O.* pod kojim su objavljivale dvije autorice, Mary C. Hungerford i Virginia C. Young. U ovom slučaju AACR propisuje da se glavna kataložna jedinica uvrštava pod naslov „Philip; the story of a boy violinist“, sporedne kataložne jedinice pod pravim imenima autorica, a uputnica (engl. *explanatory reference*) pod zajednički pseudonim *T. W. O.* Postavlja se pitanje koji je razlog zbog kojega se s tim zajedničkim pseudonimom postupa drugačije nego s ostalima? Teško je odgovoriti na to pitanje jer tekst pravila govori nejasno o „bilo kojem razlogu“, ali jedan mogući odgovor je u tome što taj pseudonim ima oblik inicijala, a ne imena i prezimena, kao u slučaju *Ellery Queen*.

U svakom slučaju, vidimo da prema prvom izdanju AACR-a nema dvojbe o tome da se zajednički pseudonim smatra oblikom imena individualnog autora, dakle, prema već navedenom izrazu L. Sardo „mnoštvo paradoksalno postaje jedno“, bez obzira na to što je riječ o „skupini osoba koja je identificirana imenom“, čime bi se po definiciji AACR-a, ali i prema *Pariškim načelima* mogli smatrati korporativnim tijelom. Ovdje nalazimo na primjer onoga što N. M. Babb uočava govoreći o duhovima u katalogizaciji kako se „određena pravila unutar kataložnih pravilnika mogu činiti čudnima i u raskoraku s vremenima u kojima se pravila koriste“ (Babb, 2005: 89).

Drugo izdanje AACR-a iz 1985. godine (poznat i kao AACR 2), osim promjene numeracije pravila, ne donosi veće novosti s obzirom na postupanje sa zajedničkim pseudonimima. Pravilo 21.6D u malo promijenjenoj formulaciji, u odnosu na prvo izdanje, glasi:

„Ako dvije ili više osoba surađuje i koristi jedan pseudonim, koristi pseudonim kao odrednicu za djela stvorena njihovom suradnjom. Uputi na pseudonim s njihovih imena.“ (AACR, 1985: 298).

Novost je u tome što za slučajeve kad postoje odrednice za prava imena u katalogu, povezuju se sa zajedničkim pseudonimom uputnicama.⁸ Također u ovom izdanju pravilnika zajednički pseudonim *T. W. O.* više nije iznimka kao u prvom izdanju AACR-a jer se za njega također propisuje glavna kataložna jedinica pod pseudonimom, a uputnice za prava imena autorica.

Valja na kraju još istaknuti reviziju AACR2 iz 1988. godine, i to ne toliko zbog pravila o zajedničkim pseudonimima, koja se nisu promijenila, nego zbog jedne značajne i utjecajne novosti koja se tiče jednog načina korištenja pseudonima i

⁷ Pravilo o višestrukom autorstvu koje govori o tome da se takvo djelo uvrštava pod osobu ili korporativno djelo kojem se pripisuje glavna odgovornost.

⁸ Ova vrsta uputnica se u hrvatskoj kataložnoj teoriji i praksi naziva unakrsnim uputnicama.

pravog imena. Naime ta revizija donosi novo pravilo 22.2B2 koje je naslovljeno „zasebni bibliografski identiteti“, u kojem se kaže:

„Ako je osoba uspostavila dva ili više bibliografska identiteta, na koje upućuje činjenica da se djela jedne vrste pojavljuju pod jednim pseudonimom, a djela drugih vrsta pod drugim pseudonimima ili pravim imenom osobe, izaberi kao osnovu za odrednicu svake grupe djela ime po kojem su djela te grupe identificirana.“ (AACR, 1988).

Kao primjer navodi se, između ostalih, poznati slučaj matematičara i logičara Charlesa L. Dodgsona, koji je pod svojim pravim imenom objavljivao djela iz područja tih znanosti, dok je književna djela potpisivao pseudonimom *Lewis Carroll*. U tom slučaju, revizija AACR2 propisuje da se kao odrednica za znanstvena djela uzima pravo ime, a za književna djela pseudonim. Također se propisuju uputnice („vidi i“ i tzv. *explanatory references*) kojima se povezuju odrednice za svaku vrstu djela. Valja napomenuti da se postupanje u takvim slučajevima, tj. korištenje pravog imena za jednu vrstu djela i pseudonima za drugu mijenjalo, pomalo i nedosljedno, kroz razvoj AACR-a – od prvog izdanja iz 1967. godine, preko AACR2 iz 1978. godine do AACR2 revizija iz 1988. godine. Pritom nije toliko novost sâm propisani način postupanja sa pseudonimom, odnosno pravim imenom (sličan postupak donosi još prvo izdanje AACR-a iz 1978. godine s njegovim alternativnim pravilom u bilješci 5 uz pravilo 42 B), koliko novost predstavlja uvođenje novog pojma, odnosno koncepta „bibliografski identitet“. M. Gorman (Gorman and Oddy, 1997), jedan od urednika AACR2, ističe u izlaganju na Međunarodnoj konferenciji o načelima i budućnosti razvoja AACR-a, održanoj 1997. godine u Torontu, da je to prvi pravilnik koji uključuje koncept jedne osobe koja ima dva ili više bibliografska identiteta. Zaista se pokazalo, a vidjet ćemo to i u nastavku ovoga rada, da je uvođenje tog koncepta imalo dalekosežne posljedice u međunarodnoj kataložnoj teoriji i praksi. Gorman navodi da je uvođenje koncepta bibliografskog identiteta posljedica uočavanja razlike, odnosno nejednaka opsega pojmova „autor“ i „osoba“. Naime, autor je prema ovom gledanju širi pojam od osobe jer autor može biti i bibliografski, tj. izmišljeni, a ne samo stvarni identitet (osoba, pojedinac). Spominjući primjer bibliografskog identiteta *E. McBain*,⁹ Gorman ističe da je „ključno razlikovati jednu bibliografsku personu od drugih koje je stvorio isti pojedinac“.¹⁰

3. Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga

Hrvatski kataložni pravilnik (u daljnjem tekstu *Pravilnik* ili *PPIAK*) koji je još uvijek u primjeni, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (Verona,

⁹ Ime koje je za svoje detektivske romane koristio autor pravog imena Salvatore Albert Lombino, američki književnik i scenarist rođen 1926, a koji je 1952. usvojio ime Evan Hunter.

¹⁰ Značajno je također korištenje izraza „bibliografska persona“ (engl. *bibliographic persona*) u ovom radu, kao što ćemo vidjeti kasnije.

1986),¹¹ također je izrađen na temelju *Pariških načela* (cf. ibid.: 7), u čijem donošenju je aktivno sudjelovala autorica *Pravilnika*, Eva Verona. Individualni autor definiran je ovako: „Individualni autor nekoga djela jest fizička osoba kojoj djelo pripada kao duhovno vlasništvo“ (ibid.: 18), a definicija se nalazi u okviru poglavlja II.2 pod naslovom „Publikacije jednoga individualnog autora“, tako da se ona ni po tekstu definicije ni po kontekstu u kojem je smještena ne može primijeniti na zajedničke pseudonime. S druge strane korporativno tijelo definirano je kao „zajednica fizičkih osoba i/ili organizacija koja ima određen naziv“ (ibid.: 27).¹² Može se uočiti da ta definicija obuhvaća i ono što *Pariška načela* nazivaju zbor (ili skup) osoba, ovdje formulirano kao „zajednica fizičkih osoba“, za razliku od „organizacija“, čemu bi u *Pariškim načelima* odgovarali izrazi „ustanova“ i „organizirano tijelo“. Širi opseg primjene pojma „zajednica fizičkih osoba“, u koje bi se mogli uključiti i autori koji objavljuju pod zajedničkim pseudonimom, donekle sužava pojašnjenje u dodatku V 1. izdanja 1. dijela *Pravilnika* u kojem se navodi da „izraz korporativno tijelo obuhvaća čvrsto organizirane zajednice fizičkih osoba (...) s određenim nazivom“ (Verona, 1970: 447). To sužavanje pojma na „čvrsto organizirane zajednice fizičkih osoba“ na tragu je onog nabranjanja tipičnih vrsta korporativnih tijela iz definicije AACR-a (udruženja, institucije, poslovne tvrtke, itd.), a može se potvrditi primjerima koji slijede u *Pravilniku*, u članku 9/1–9. Iako se navedenim izrazom u dodatku, kao i spomenutim primjerima, sužava opseg pojma „korporativno tijelo“ kako se koristi u *Pravilniku*, na kraju ostaje nejasnoća što se uopće smatra „zajednicom fizičkih osoba“, koje ne bi bile „organizacije“ u smislu „čvrsto organiziranih zajednica fizičkih osoba“ (možda jedino „priredbe koje imaju određen naziv“ iz članka 9/9).

Bez obzira na nejasnoće u definiranju pojma korporativnog autora, možemo vidjeti da se zajednički pseudonimi ipak u *Pravilniku* ne smatraju nazivom korporativnog tijela jer su oni obrađeni u poglavlju III.2 koje se odnosi na osobne odrednice, točnije u članku 96 koji obrađuje pseudonime. Tako članak 96/6 navodi:

„Ako se dvojica ili više autora u svom stvaralačkom radu redovno služi zajedničkim pseudonimom, taj se pseudonim uzima kao jedinstvena odrednica. Za prava imena tih autora izrađuju se opće uputnice na kojima se objašnjava karakter pseudonima.“ (Verona, 1986: 185).

Ovaj se propis odnosi na autore koji se „redovno služe zajedničkim pseudonimom“, a ne objavljuju zasebna dijela pod svojim pravim imenima. Za razliku od njih, članak 96/7 propisuje postupanje u slučajevima:

¹¹ U radu će biti citirani uvijek dijelovi iz prvog dijela *Pravilnika* (Odrednice i redalice).

¹² Valja ovdje uočiti određenu nejasnoću koju unosi korištenje izraza „i/ili“. Takva formulacija dopušta da bi korporativno tijelo moglo biti zajednica fizičkih osoba i organizacijā (genitiv množine) koja ima određen naziv, što nikako nije smisao koji bi odgovarao uporabi tog pojma u *Pravilniku*. Radi se o tome da korporativno tijelo može biti zajednica osoba ili organizacija (nominativ jednine) koja ima određen naziv.

„Ako dvojica ili više autora pod zajedničkim pseudonimom objavljuje samo ona djela koja su plod zajedničkoga rada, dok djela što ih je svaki od njih izradio sam objavljuje svaki pod svojim pravim imenom ili pod vlastitim pseudonimom“ (Verona, 1986: 185).

U tom slučaju za publikacije izdane pod zajedničkim pseudonimom izrađuje se glavna kataložna jedinica pod pravim imenom ili samostalnim pseudonimom prvog autora, a sporedne kataložne jedinice pod pravim imenima/samostalnim pseudonimima drugih autora. Za zajednički pseudonim izrađuje se opća uputnica, s time da se dopušta i izrada sporedne kataložne jedinice.

Ta dva različita postupka sa zajedničkim pseudonimima prikazat ćemo na dva primjera iz kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice (katalog.nsk.hr – u daljnjem tekstu Katalog NSK-a), jedan suvremeni primjer i jedan manje poznat, stariji primjer.

Primjer 1: *Lari Mari*

Riječ je o zajedničkom pseudonimu nagrađivanih hrvatskih autorica Larisse Kunić i Mariete Kola, koje nisu objavljivale pod svojim pravim imenima, a pod pseudonimom *Lari Mari* objavljuju književna djela koja pripadaju pravcu „Proza koja liječi“, a koristi elemente beletristike, psihoanalize, duhovnosti i filozofije. U katalogu NSK-a izrađen je normativni zapis u kojem je usvojena pristupnica zajednički pseudonim, kao osobno ime u izravnom redosljedu (u formatu MARC21 polje 100, prvi indikator 0), a prava imena kao neusvojene pristupnice (polje 400, prvi indikator 1). Također prema *Pravilniku*, zapis sadrži i tekstualnu napomenu o zajedničkom pseudonimu i pravim imenima autorica (polje 680). Na slici 1 prikazan je normativni zapis iz Kataloga NSK-a za zajednički pseudonim *Lari Mari* u formatu MARC21.

Pohranite / Pošaljite e-poštom

Zapis 1 od 1 ◀ Prethodni zapis Sjedeći zapis ▶

FMT AU

LDR 00000cz a22 n 4500

001 000625300

003 HR-ZaNSK

005 20181128160809.0

008 140305nd azznaabn |a aaa

035 |a (HR-ZaNSK)000625300

040 |a HR-ZaNSK |b hrv |c HR-ZaNSK |e ppliak |f nskps

065 |a 821.163.42 |c hrvatska književnost |2 udc

1000 |a Lari Mari

4001 |a Kunić, Larissa

4001 |a Kola, Marieta

670 |a Bez ljubavi i mržnje / Lari Mari. Zagreb : Naklada Ljevak, 2014.

670 |a Glas Istre (službena stranica) [citirano: 27. 11. 2018.] |b Lari Mari ; Larissa Kunić ; Marieta Kola |u <https://www.glasistre.hr/fc4df38b-3e95-419e-bb97-94378c2bbd68>

670 |a Larissa Kunić (Lari) je književnica, duševna savjetnica i specijalistica energetske medicine. Rodena 28. 4. 1974. godine. Marieta Kola (Mari) je književnica, duševna savjetnica i specijalistica intuitivne medicine. Rodena 15. 3. 1972.

680 |1 Lari Mari je zajednički pseudonim. Prava imena autorica: |a Kunić, Larissa |i |a Kola, Marieta.

SYS 000625300

Prikaz: Cjeloviti prikaz | MARC

Slika 1: Normativni zapis za zajednički pseudonim *Lari Mari* u Katalogu NSK-a

Primjer 2: *Stan Rager*

Drugi je primjer zajednički pseudonim autora koji su objavljivali i pod svojim pravim imenima (dakle, primjer za postupak koji propisuje članak 96/7 *Pravilnika*). Radi se o pseudonimu *Stan Rager*, pod kojim su objavljivala dvojica autora: Zvonimir Furtinger, hrvatski novinar, književnik i scenarist, i Stanko Radovanović, hrvatski književnik, novinar i pisac scenarija za stripove (surađivao je s Andrijom Maurovićem). Ta dvojica autora su, prema predgovoru u *Antologiji hrvatske znanstveno-fantastične priče* urednika Žarka Milenića (Antologija, 2005), među prvim hrvatskim autorima koji su objavljivali znanstvenofantastične (ZF) romane, u vremenu između dvaju svjetskih ratova. Zanimljivo je da autor spomenute antologije primjećuje da je od početaka naše ZF-proze bio običaj da se autori potpisuju pseudonimima. Uzroke takvom postupanju vidi u „razlozima komercijalne prirode sugeriranih od strane urednika ili voljom samih autora zbog ondašnjeg prevladavajućeg mišljenja da je ZF manje vrijedan literarni žanr“.

U Katalogu NSK-a nalaze se normativni zapisi za dvojicu autora, u kojima su usvojene pristupnice njihova prava imena, a jedna od neusvojenih pristupnica skupni pseudonim u obliku Rager, Stan, tj. kao prezime i ime (u formatu MARC21 polje 400, prvi indikator 1). U tom slučaju primijenjena je prva mogućnost iz članka 96/7, dok se za većinu autora koji objavljuju i pod svojim pravim imenima i skupnim pseudonimom koristi mogućnost (iz istog članka) izrade sporedne kataložne jedinice, tj. zasebnog normativnog zapisa za zajednički pseudonim, povezan unakrsnim uputnicama s pravim imenima autora (praksa obrade NSK navedena je u radu Polanski i Ravnić, 2007). Na slikama 2 i 3 prikazani su normativni zapisi iz Kataloga NSK-a za autore Zvonimira Furtingera i Stanka Radovanovića, u formatu MARC21.

Zapis 1 od 1		◀ Prethodni zapis	Sljedeći zapis ▶
FMT	AU		
LDR	00000cz aZ200205n 4500		
001	000017572		
003	HR-ZaNSK		
005	20141202150731.0		
008	100609nd azznnaabn a aaa		
035	9 (HR-ZaNSK)17652		
035	9 (HR-ZaNSK)910729045		
035	a (HR-ZaNSK)000017572		
040	a HR-ZaNSK b hrv c HR-ZaNSK e ppiak f nskps		
065	a 82 c književnost 2 udc		
065	a 070 c novinarstvo 2 udc		
1001	a Furtinger, Zvonimir		
4001	a Furtinger		
4001	a Rager, Stan 7 Furtinger, Zvonimir		
670	a Svemirska nevjesta / Mladen Bjazić, Zvonimir Furtinger. Zagreb, 1977.		
670	a Kroz minula stoljeća / crtež Jules, tekst [Zvonimir] Furtinger. Zagreb, 1986.		
670	a Wikipedija [citirano: 2. 12. 2014.] b Zvonimir Furtinger		
6780	a Hrvatski novinar, književnik, scenarist. Rođen 12. 11. 1912. u Zagrebu, umro 22. 11. 1986. u Zagrebu. b Pisao je SF romane zajedno sa Stankom Radovanovićem pod zajedničkim pseudonimom Stan Rager.		
680	i Autor objavljuje i pod zajedničkim pseudonimom: a Rager, Stan		
8564	u http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20890 y Hrvatska enciklopedija online (Furtinger, Zvonimir)		
8564	u http://hr.wikipedia.org/wiki/Zvonimir_Furtinger y Wikipedija (Zvonimir Furtinger)		
SV5	000017572		

Prikaz: Cjeloviti prikaz | MARC

Slika 2: Normativni zapis za autora Zvonimira Furtingera u Katalogu NSK-a

Zapis 1 od 1

◀ Prethodni zapis Sljedeći zapis ▶

FMT	ALU
LDR	00000cz a2200217n 4500
001	000034130
003	HR-ZaNSK
005	20181205140541.0
008	100609nd azznaabn a aaa
035	9 (HR-ZaNSK)34293
035	9 (HR-ZaNSK)910724210
035	a (HR-ZaNSK)000034130
040	a HR-ZaNSK b hrv c HR-ZaNSK e ppiak f nskps
065	a 821.163.42 c hrvatska književnost 2 udc
065	a 57 c biološke znanosti, fizička antropologija 2 udc
1001	a Radovanović, Stanko
4001	a Radovanović Žrnovački, Stanko
4001	a Žrnovački, Stanko Radovanović
4001	a Žrnovački, S. R. 7 Radovanović, Stanko
4001	a Tolla, Tik S.
4000	a Tik S. Tolla
4001	a Rager, Stan 7 Radovanović, Stanko
670	a Abecedni katalog NSK do 1975. b Radovanović, Stanko
670	a Grada za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga : 1835-1940 / [glavni i odgovorni urednik Petar Rogulja]. Zagreb, 1992, knj. 18 : Prć-Rad. b Radovanović, Stanko ; Tik S. Tolla, pseud. = Stanko Radovanović
670	a Crveni dusi : kriminalni roman / napisao Tik S. Tolla. [Zagreb : s. n., 1935.]
670	a Seoba Hrvata / S. [Stanko] R. [Radovanović] Žrnovački, Andrija Maurović. Vinkovci, 1990.
670	a PARSEK (službena stranica) [citirano: 30. 11. 2018.] b Stan Rager ; Stanko Radovanović u http://sfera.hr/parsek/br83/milenic.php
670	a In memoriam: Stanko Radovanović : 1910-1982. / Z. Lorković ; P. Jakšić. // Acta entomologica Jugoslavica. 18 (1982), 1-2 ; str. 119-121.
670	a Pinterest [citirano: 5. 12. 2018.] b S. R. Žrnovački ; Stanko Radovanović u https://www.pinterest.com/pln/502925483383610684/
6780	a Hrvatski književnik, pisac scenarija za stripove, biolog. Rođen 1910., umro 1982. b Povjesničar umjetnosti, arheolog. Radio kao službenik u državnim organima NDH. Pisao je ZF romane zajedno sa Zvonimrom Furtingerom pod zajedničkim pseudonimom Stan Rager.
680	i Autor je objavljivao samostalne radove pod pseudonimom: a Tolla, Tik S. i Objavljivao i pod zajedničkim pseudonimom: a Rager, Stan.
SYS	000034130

Slika 3: Normativni zapis za autora Stanka Radovanovića u Katalogu NSK-a

Valja primijetiti da takav način postupanja sa zajedničkim pseudonimom kao neusvojenom pristupnicom nije pristupačan korisniku, tj. pretražujući katalog prema zajedničkom pseudonimu, korisnik će dobiti uputnicu i poveznicu na prava imena autora. Kad odabere npr. poveznicu na ime Furtinger, Zvonimir, dobit će 44 bibliografske jedinice tog autora (poredane abecedno, prema naslovu), od kojih se samo jedna odnosi na knjigu *Majstor Omega osvaja svijet*, koju su autori potpisali zajedničkim pseudonimom. Taj slučaj dokazuje opravdanost korištenja drugog rješenja iz *Pravilnika*, što u suvremenoj primjeni znači izradu zasebnih normativnih zapisa za prava imena autora i zajednički pseudonim, povezanih unakrsnim uputnicama, što omogućuje korisniku lakše i brže dobivanje rezultata pretraživanjem preko zajedničkog pseudonima, a ujedno ga i upućuje na djela koja su autori objavljivali pod svojim pravim imenima.

4. IFLA-ina bibliografski modeli

Objavljivanje *Uvjeta za funkcionalnost bibliografskih zapisa* (Functional Requirements, 1997)¹³ predstavlja novu prekretnicu u razvoju suvremene katalogne teorije i prakse. Taj je model izrađen koristeći metodologiju koja se temelji „na tehnici analize entiteta koja se rabi pri izgradnji konceptualnih modela za sustave

¹³ U tekstu se dalje navodi prema hrvatskom prijevodu: Uvjeti za, 2004. Za naziv modela će se također koristiti i kratica FRBR.

relacijskih baza podataka“ (Uvjeti za, 2004: 12), tj. definiranjem entiteta, atributa i odnosa unutar „bibliografskog univerzuma“. Za naše istraživanje bitno je kako su definirani entiteti „osoba“ i „korporativno tijelo“ i njihovi atributi, te kako se zajednički pseudonimi uklapaju (ili ne uklapaju) u taj bibliografski model.

Entitet „korporativno tijelo“ definiran je kao „organizacija ili skupina pojedinaca i/ili organizacija koje djeluju kao cjelina“ (ibid.: 26). Ta definicija slična je navedenim definicijama po tome što također uključuje „skupinu pojedinaca“, pod čime bi se moglo podrazumijevati neformalno okupljanje pojedinaca, za razliku od „organizacija“ kao formalno organiziranih tijela. Zbog toga se čini da bi u ovom modelu „skupina pojedinaca“ mogla uključivati i skupine pojedinaca koje objavljuju pod zajedničkim pseudonimom. Međutim u obuhvatu pojma navodi se da uključuje „prigodno uspostavljenu skupinu ili skupine, kao što su sastanci, konferencije (...)“ i „organizacije koje djeluju kao teritorijalne vlasti (...) poput federacije, države (...)“ (ibid.). Među navedenim primjerima ovog entiteta ne nalazi se ni jedan zajednički pseudonim.

S druge strane entitet „osoba“ nije posebno definiran u modelu, osim jednostavno kao „pojedinaac“ (engl. *an individual*), a „obuhvaća pokojne i žive pojedince“ (ibid.: 25). Ime „osobe“ kao atribut definirano je kao „riječ, znak ili skup riječi i/ili znakova po kojima je ‘osoba’ poznata“ (ibid.: 44), a kao primjer navedeno je ime *Ellery Queen*. Dakle, taj zajednički pseudonim naveden je kao primjer atributa ime „osobe“, iako se entitet „osoba“ izričito definira kao „pojedinaac“, što se ne može primijeniti na taj zajednički pseudonim koji predstavlja zajedničko ime **dviju osoba**. Možemo zaključiti da je FRBR-model nedosljedan u definiranju navedenih entiteta, jer dok definicija „korporativnog tijela“ uključuje i „skupinu pojedinca (...) koje djeluju kao cjelina“, obuhvat pojma i primjeri ne uključuju zajedničke pseudonime, a s druge strane imamo zajednički pseudonim kao primjer atributa ime „osobe“, koji pak nije u skladu s definicijom entiteta „osoba“ (ibid.).

Proširenje i razvoj modela FRBR preuzela je Radna skupina za funkcionalnost i obrojčavanje autoriziranih zapisa (engl. *Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records* – FRANAR), osnovana u travnju 1999. godine. Nacrt modela FRANAR iz 2003. godine poslužio je kao jedan od izvora pri izradi *Izjave o međunarodnim kataložnim načelima* (2009)¹⁴ donesene na prvom IFLA-inom Sastanku stručnjaka povodom izrade međunarodnog kataložnog pravilnika u Frankfurtu 2003. godine. Tako je definicija „osobe“ u nacrtu *Izjave* značajno proširenje definicije iz FRBR-a: „Pojedinaac ili persona koju je uspostavio ili prisvojio pojedinac ili skupina“. Ovdje se uvodi pojam „persona“, koji je prvi puta koristio M. Gorman u navedenom radu iz 1997. godine. Pojam je inače preuzet iz psihologije, točnije od C. G. Junga kod kojega je „persona“: „izraz za masku osobe kojom se svaka osoba predstavlja izvanjskome svijetu“ (cf. Hrvatski

¹⁴ Također vidi: *Statement of International Cataloguing principles* – ICP (2017)

enciklopedijski rječnik, 2002). U tom uže psihološkom značenju, „persona“ predstavlja kompleks funkcija koji je ostvaren zbog prilagođavanja različitim uvjetima u okolini, i ne predstavlja nužno negativan fenomen, jer, prema riječima J. Jacobi:

„U čovjeka koji je podjednako dobro prilagođen kako vanjskome svijetu tako i svome unutarnjem, persona je, takoreći, neophodan premda elastičan zaštitni bedem koji mu jamči relativno prirodnu, uravnoteženu i laku formu komunikacije s okolinom.“ (Jacobi, 2006: 42-43)

Primjer takve, „elastične“ persone navodi ista autorica:

„Čovjek koji je prilagođen okolini ‘služit’ će se nekom drugom personom kada, primjerice, ide na svadbu, kada razgovara s poreznim savjetnikom ili predsjedava sjednicom, s time da je mora biti relativno svjestan“ (ibid.: 44).

Neovisno o izvornom značenju i porijeklu tog pojma, jedan psihološki rječnik nudi značenje koje je najbliže onome koji se može upotrijebiti u kontekstu „bibliografskog univerzuma“ kad kaže da je persona „izmišljeni identitet“ (Colman, 2001).¹⁵ To je značenje koje se u „bibliografskom univerzumu“ podrazumijeva pod pojmom „pseudonim“. Naime, *Pravilnik* definira pseudonim kao „izmišljeno ime koje neka osoba stalno ili povremeno upotrebljava u svom stvaralačkom radu“ (Verona, 1986: 386).¹⁶ *Izjava* (odnosno nacrt modela FRANAR) dalje u definiciji pojma „osoba“ navodi da to može biti „persona koju je uspostavio ili prisvojio pojedinac ili skupina“ i time se po prvi puta definira da osoba može biti i „skupina“, kao što je to slučaj sa zajedničkim pseudonimom (Izjava, 2009).

Konceptualni model *Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka* objavljen je u prosincu 2008.¹⁷ Definicija entiteta „osoba“ neznatno je dopunjena u odnosu na nacrt iz 2003., kao i u odnosu na definiciju u *Izjavi*: „Osoba – Pojedinac ili persona ili identitet koji je ustanovio ili prisvojio pojedinac ili skupina“ (Uvjeti za..., 2010: 22). Dodatak pojma „identitet“¹⁸ u ovoj definiciji nije potpuno jasan, ali će biti jasnije kad pogledamo primjere entiteta „osoba“ koje slijede nakon definicije. Tako se kao prvo navodi da taj entitet uključuje „stvarne pojedince“, a nakon toga da „Uključuje persone ili identitete koje je ustanovio ili prisvojio pojedinac uporabom više imena (npr., pravo ime pojedinca i/ili jedan ili više pseudonima)“ (ibid.). Ovdje se već može vidjeti da se pojam „identitet“ koristi kao sinonim pojma „persona“, tj. kako smo ranije utvrdili, u značenju „izmišljeni identitet“, i to se pojašnjava u nastavku citirane rečenice primjerom pseudonima. Zbog toga se de-

¹⁵ U izvorniku *an assumed identity*. Riječ *assumed* bi se također mogla prevesti i kao „preuzet“, „prisvojen“.

¹⁶ Kurzivom istaknuo autor.

¹⁷ Hrvatski prijevod objavljen je 2010. Vidjeti: Uvjeti za, 2012.

¹⁸ Na tragu ‘bibliografskog identiteta’ iz AACR2 R1988.

fnicija entiteta „osoba“ može shvatiti tako da se osobom smatra stvarni pojedinac ili izmišljeni identitet, jasnije rečeno stvarni ili izmišljeni identitet „koji je ustanovio ili prisvojio pojedinac ili skupina“. Ako se tako shvati definicija „osobe“, u dijelu definicije „pojedinac ili persona ili identitet“, pojam „identitet“ suvišan je jer „pojedinac“, „stvarni pojedinac“ također je identitet, i to stvarni identitet, za razliku od izmišljenog, kao što je to pseudonim. Sljedeći primjer entiteta „osoba“ „uključuje persone ili identitete koje je zajednički ustanovilo ili prisvojilo dvoje ili više pojedinaca“, i kao primjer navodi već spomenuti zajednički pseudonim *Ellery Queen*. Tako se tim modelom prvi put jasno definira zajednički pseudonim kao primjer entiteta osoba, a to je, kako smo vidjeli, u skladu s time kako se postupa sa zajedničkim pseudonimima u AACR-u i *Pravilniku*.

5. Problem zajedničkog pseudonima u katalogizatorskoj praksi

Kao što je spomenuto u uvodu ovog rada, L. Sardo se u članku „Multiple names“ (Sardo, 2004) bavi problemima onog što naziva „višestruka imena“ (engl. *multiple names*).¹⁹ Radi se o „stvarnim ili izmišljenim osobnim imenima, koje može bilo tko preuzeti kao identitet; zamisao je stvoriti zajedničku cjelinu umjetničkih djela koristeći izmišljeni identitet“ (Sardo, 2004: 458). Iako se u uredničkoj napomeni u ovom članku navodi kako se prema AACR2 „višestruka imena“ smatraju „zajedničkim pseudonimom“, ta se dva pojma ne mogu baš poistovjetiti. Naime dok se kod zajedničkog pseudonima radi o imenu koje dosljedno koriste dvojica ili više autora, zajednički je pseudonim neka vrsta otvorenog identiteta koji može preuzeti bilo tko za neki od svojih stvaralačkih doprinosa. Gledajući pojedino djelo potpisano „višestrukim imenom“, ono je u stvari uvijek djelo jednog individualnog autora, ali gledajući „cjelinu umjetničkih djela“ potpisanih „višestrukim imenom“, ona je plod stvaralačkog udjela više osoba.²⁰ Ipak, zajedničko je kod oba načina korištenja pseudonima to što više osoba koristi isti izmišljeni identitet u svom stvaralačkom radu. U tom smislu istraživanje i zaključci do kojih je došla L. Sardo s obzirom na postupanje s „višestrukim imenima“ mogu se primijeniti i na pitanje onoga što se u hrvatskoj i anglo-američkoj kataložnoj tradiciji naziva zajedničkim pseudonimima (engl. *shared pseudonyms*). Autorica ističe u svom članku da

„(...) ako promotrimo vrste entiteta u FRBR-u, vidjet ćemo da se 'višestruka imena' ne uklapaju ni u jedan od njih, tj. oni ne pripadaju ni osobnim imenima, niti korporativnim nazivima. Oni su bliski objema entitetima, ali ne pripadaju u potpunosti nijednom“ (Sardo, 2004: 459).

¹⁹ Točnije bi bilo ovu vrstu imena nazvati višestruko korištena imena (engl. *multiple-use names*), kao što je to učinjeno u natuknici *Multiple-use name* u Wikipediji.

²⁰ Sličnu situaciju imamo kod još jedne vrste pseudonima, tzv. *house pseudonym*, a radi se o imenima koje može koristiti bilo koji pisac kod određenog nakladnika.

Ovo opažanje možemo primijeniti i na zajedničke pseudonime, kako je to vidljivo u dosadašnjem dijelu ovog rada. Nadalje uspoređujući atribute osobe i korporativnog tijela, autorica zaključuje da se pojedini atributi osobe, kao i atributi korporativnog tijela mogu primijeniti na „višestruka imena“. Možemo ih smatrati imenima osobe jer se prividno prikazuju takvima, a činjenica da se radi o više osoba može biti bliska pojmu korporativnog imena. Autorica zaključuje kako „ne bi bilo neispravno konceptualno umetanje novog entiteta, definiranog kao ‘višestruko ime’“ (ibid.: 464). Vidjeli smo da se ta zamisao nije ostvarila u modelu FRAD, koji je objavljen četiri godine nakon rada L. Sardo. Razlog bi mogao biti u tome što IFLA-ini bibliografski modeli opisuju „bibliografski univerzum“ na određenom stupnju apstrakcije, dok postupanje s „višestrukim imenima“ kao pojedinačnim (i relativno rijetkim) slučajevima u tom univerzumu treba biti propisano katalognim pravilnicima. Ista tvrdnja mogla bi se primijeniti i na „zajedničke pseudonime“ kao na relativno učestaliji način korištenja pseudonima u odnosu na „višestruka imena“.

D. Polanski i R. Ravnić (2007), u svom radu „Individualni i zajednički pseudonimi“ uočavaju srodnost između zajedničkog pseudonima kao „odraza smišljenog okupljanja dvojice autora radi predstavljanja zajedničkih umjetničko-stvaralačkih djela“ (ibid.: 186) i definicije korporativnog tijela kao „zajednice fizičkih osoba i/ili organizacija koja ima određen naziv“. Oni vide ključ razlikovanja individualnog i korporativnog autorstva u odredbi članka 9 *Pravilnika* koji kaže da je korporativno tijelo:

„(...) autor nekoga djela kad se po karakteru toga djela jasno može zaključiti da je ono bezuvjetno plod zajedničkoga stvaralačkog i/ili organizacijskog djelovanja korporativnog tijela, a nije duhovno vlasništvo osoba koje su odgovorne za neposrednu izradbu djela“ (Verona, 1986: 27).

Zbog toga smatraju da je potrebno utvrditi je li se u svakom pojedinačnom slučaju zajedničkog pseudonima pojedinačni autori „odriču osobne odgovornosti za djelo i tu odgovornost prepuštaju pseudonimu“ (Polanski i Ravnić, 2007: 186). Treba uočiti da se u spomenutom članku *Pravilnika* o zajedničkoj odgovornosti korporativnog tijela zaključuje na temelju karaktera djela, a ne na temelju eksplicitnog odricanja od odgovornosti samih autora, kako to smatraju autori navedenog rada.

Primjeri za djela čiji karakter upućuje na zajedničku odgovornost navode se u točkama 1/10 istog članka *Pravilnika* (radi se o izvještajima o radu tijela, financijskom poslovanju, planu ili programu rada tijela, statutima, pravilnicima, katalogima fondova, popisima osoblja ili članova, itd.) (cf. Verona, 1986: 28–35). Međutim među primjerima ne nalazimo niti jedan koji bi pokrивao tu vrstu zajedničkog umjetničkog rada pri čemu se koriste zajednički pseudonimi, te se na temelju toga ne bi moglo zaključiti jesu li i djela „umjetničkog karaktera“ ona

koja mogu potpadati pod propise o korporativnom autorstvu. Autori spomenutog rada ispravno uočavaju da je „teško na temelju tih uputa [*Pravilnika* – op. a.] jednoznačno utvrditi granice između zajednica osoba koje mogu biti korporativno tijelo i onih koje to nisu“ (Polanski i Ravnić, 2007: 186) i pokazuju to na primjeru zajedničkog pseudonima *Greiner & Kropilak* i nastavka djelovanja pod drugim imenima/nazivima. Naime, autori Boris Greiner i Stanislav Habjan, koji su objavljivali i samostalno, 1983. godine osnivaju fiktivni ured *Greiner & Kropilak Mailart Office*, odnosno Ured za dizajn i poštanska pitanja, koji kasnije djeluje isključivo pod pseudonimom *Greiner & Kropilak*. U 1990-ima pridružuje im se Danijel Žeželj, i oni nastavljaju djelovati pod „trostrukim“ pseudonimom *Greiner, Kropilak i Jabalescu*. U idućoj fazi rada, isti autori osnivaju „profesionalnu zanatsku udrugu za proizvodnju i primjenu vlastitih autorskih projekata“ pod nazivom *Slipa Konfidenca*. Ravnić i Polanski navode da je tu riječ o korporativnom tijelu, ne navodeći objašnjenje za tu tvrdnju. Razlog bi mogao biti u tome kako su se oni sami identificirali na svojim mrežnim stranicama, naime kao „udruga“. Ipak, u drugoj i trećoj fazi rada sudjeluju isti umjetnici, u drugoj pod „trostrukim“ imenom *Greiner, Kropilak i Jabalescu* koje, zbog svog oblika još uvijek zadržava neko poimanje individualnosti autora, a u trećoj fazi umjetnici nastupaju pod „jedinственим imenom“ *Slipa Konfidenca* u kojem se gubi individualnost. Godine 2001. isti umjetnici osnivaju Petikat, skupinu koja se na svojim mrežnim stranicama pojavljuje i kao „umjetnička organizacija Petikat“. Skupini od trojice umjetnika s vremenom se priključuju još dvojica autora, a skupina je bila aktivna, sudeći po podacima na mrežnim stranicama, do prosinca 2016. Može se postaviti pitanje mogu li se i zašto *Slipa Konfidenca* i *Petikat* smatrati nazivima korporativnih tijela, a ne skupnim pseudonimom. Zbog oblika imena koje sugerira jedinstvenost, cjelinu (u slučaju *Slipa Konfidenca*)? Zbog broja osoba od kojih se sastoji, kao u slučaju *Petikat* koji čine petorica autora? Je li broj individualnih autora ključan da bi se neka skupina smatrala korporativnim tijelom²¹? Ili oblik imena koji sugerira jedinstvenost, cjelinu? Ni za jedan od tih slučajeva ne može se naći potvrda u *Pravilniku*. Zbog toga autori u zaključku rada daju prijedlog, u obliku pitanja: „Griješimo li ako zajedničke pseudonime ne obrađujemo kao nazive korporativnih tijela?“ (cf. Polanski i Ravnić, 2007: 187).

6. Resource Description and Access (RDA)

Prva verzija novog kataložnog standarda anglo-američke, ali i šire međunarodne zajednice, *Resource description and access* – RDA (RDA, 2010) objavljena je u lipnju 2010. godine. Taj standard, kako je istaknuto u uvodnom poglavlju,

²¹ Što bi se dalo zaključiti iz drugog primjera koju daju autori navedenog rada, naime za grupu *Gorgona*, koja se sastojala od devetorice umjetnika, smatraju da se „nedvojbeno smatra korporativnim tijelom“. Cf. Polanski i Ravnić, 2007: 187.

temelji se na konceptualnim modelima za bibliografske i autorizirane podatke koji su razvijani u okviru IFLA-e (FRBR, FRAD i FRSAD). Tako je i definicija osobe neznatno izmijenjena u odnosu na definiciju entiteta „osoba“ u FRAD-u: „Pojedinaac ili identitet koji je ustanovio pojedinac, bilo sam ili u suradnji s jednim ili više pojedinaca“ (RDA, 2010: Glossary). U toj definiciji ne koristi se izraz „persona“, koji se u FRAD-u, kako smo istaknuli, koristi u smislu „izmišljeni identitet“. Također kao u FRAD-u, definicija uključuje identitete koje je ustanovio pojedinac „u suradnji s jednim ili više pojedinaca“. Međutim što se tiče samih pravila o postupanju sa pseudonimima (pa tako i zajedničkim pseudonimima), dolazimo do značajne promjene koju donosi RDA u odnosu na dotadašnju anglo-američku, ali i međunarodnu kataložnu tradiciju. Naime u okviru pravila o imenu osobe kojem se daje prednost (engl. *Preferred name for person*), pojavljuje se pravilo 9.2.2.8 koje je naslovljeno „Pojedinci s više identiteta“ (engl. *Individuals with more than one identity*). Tekst pravila glasi:

„Ako pojedinac ima više od jednog identiteta, izaberi ime povezano sa svakim identitetom kao ime kojemu se daje prednost za taj identitet.

Ako pojedinac koristi jedan ili više pseudonima (uključujući zajedničke pseudonime), smatrati da pojedinac ima više identiteta.

Ako pojedinac koristi svoje pravo ime, kao i jedan ili više pseudonima, smatraj da pojedinac ima više od jednog identiteta.“

Nakon toga slijedi dug popis primjera koji počinje trima primjerima onoga što se u AACR2 R1988 smatra „zasebnim bibliografskim identitetima“, tj. slučajevima kada se „djela jedne vrste pojavljuju pod jednim pseudonimom, a djela drugih vrsta pod drugim pseudonimima ili pravim imenom osobe“. U RDA-u su navedeni primjeri J. I. M. Stewarta, koji je svoje „ozbiljne“ romane i kritička djela potpisivao svojim pravim imenom, a detektivske romane pseudonimom *Michael Innes*, zatim slučaj C. Day Lewisa, koji je svoja pjesnička i kritička djela objavljivao pod svojim pravim imenom, a detektivske romane pod pseudonimom *Nicholas Blake*, i na kraju poznati primjer Charlesa L. Dodgsona i pseudonima *Lewis Carroll*. Zatim slijede primjeri koji ne obuhvaćaju dotadašnji koncept bibliografskog identiteta, a to su slučajevi autora koji neka svoja djela potpisuju pravim imenom, a neka pseudonimom (Molly Keane / *M. J. Farrell*, *Denys Watkins-Pitchford* / *BB*). Kako je radikalno rješenje koje uvodi RDA u postupanju sa pseudonimima pokazuju sljedeća dva primjera: Doris Lessing, koja je većinu svojih djela potpisala svojim pravim imenom, i pseudonim *Jane Somers* pod kojim su izašla dva djela, i krajnji slučaj Kingsleyja Amisa, koji je pod pravim imenom objavio većinu djela, a po jedno djelo pod pseudonimima *Robert Markham* i *William Tanner*.

Možemo vidjeti da se koncept „bibliografskog identiteta“, kada jedna osoba koristi različita imena kako bi naglasila razliku između dviju vrsta kreativnog rada, proširuje u RDA-u na sve slučajeve korištenja pseudonima, pa čak i kad pojedini

autor to čini vrlo rijetko u svom stvaralačkom radu. Tako je u razvoju anglo-američke kataložne teorije i prakse došlo do radikalnog preokreta, jer ono što je u prvom izdanju AACR-a bila iznimka (alternativno pravilo) koja je vrijedila samo za određeni način korištenja pseudonima, i kako je to točnije definirano u AACR2 R1988, ovdje postaje pravilo koje vrijedi za sve načine korištenja pseudonima.

To je dalekosežna i utjecajna promjena, vezana uz zadatke kataloga kako su definirani još od vremena C. A. Cuttera (1904), kod kojeg je istaknut zadatak okupljanja djela određenog autora u katalogu pod jednim oblikom imena. Ta tema naznačuje se ovdje djelomično, iako je puno šira od tematike kojom se bavi ovaj rad.

S obzirom na temu ovog rada, u RDA-u su kao primjeri zajedničkih pseudonima navedeni Wade Miller, Zizou Corder, Ellery Queen i T.W.O. Dakle, možemo vidjeti da se u anglo-američkoj kataložnoj tradiciji u odnosu na postupanje sa zajedničkim pseudonimima nije ništa znatnije promijenilo, osim promijenjenog nazivlja.

7. IFLA-in *Library Reference Model*

Rad na objedinjavanju modela *Functional Requirements* (FR) obitelji²² počela je 2003. godine IFLA FRBR Review Group, a završen je objavljivanjem modela u kolovozu 2017. (cf. IFLA Library Reference Model, 2017).²³ Cilj je bio „kombinirati i objediniti FR-obitelj u jedan koherentan model kako bi se pojašnjalo razumijevanje cjelokupnog modela i uklonilo zapreke njegovom usvajanju“ (Uvjeti za, 2012: 8). Autori modela navode da je njegova namjena poslužiti „kao smjernica ili osnova za oblikovanje kataložnih pravila i primjenu u izgradnji bibliografskih sustava“ (ibid.: 12). Važno je naglasiti da primjeri koji se koriste u modelu odražavaju „opće prihvaćenu postojeću praksu“, ali se u njemu „ne određuje o tome što ‘treba’ učiniti“ (ibid.: 13)²⁴ u odnosu na rješenja i odluke koje će donijeti pojedina kataložna pravila. Kao primjer, navodi se da model neće, naprimjer, propisati točne kriterije za razgraničavanje primjera entiteta „djelo“, ali vidjet ćemo da ova napomena vrijedi i za neka rješenja koja se tiču teme ovog rada.

Model donosi neke nove entitete, kao i novo nazivlje za entitete u dosadašnjim modelima FR obitelji. Najšire definiran je entitet „res“ – „bilo koji entitet u univerzumu o kojem je riječ“ (ibid.: 22).²⁵

²² Uz već navedene modele FRBR (1997.) i FRAD (2008.), tu je još i *Functional Requirements for Subject Authority Data* (FRSAD), objavljen u lipnju 2010. godine; Hrvatski prijevod: Uvjeti za, 2012.

²³ U radu se pozivamo na hrvatski prijevod: *IFLA-in knjižnični referentni model*, 2020. Koristit će se kratica LRM.

²⁴ S obzirom na ograničavanje namjene i svrhe modela, treba istaknuti da je u originalnom engleskom tekstu to ovako izraženo: „At a conceptual level, the model accommodates both approaches equally, and is agnostic as to what “should” be done (...)“ S obzirom na analizu dijelova modela kasnije u radu, pokazat će se važnost izraza „agnostic“ u originalnom tekstu.

²⁵ U originalu „Any entity in the universe of discourse“.

„*Res* („stvar“ na latinskom) je entitet najviše razine u modelu. *Res* uključuje kako materijalne i fizičke stvari tako i koncepte. Uključuje sve što se smatra značajnim za bibliografski univerzum, u ovom slučaju sve o čemu je riječ. *Res* je natklasa svim ostalim entitetima koji su izričito definirani, kao i drugim entitetima koji nisu izravno označeni“ (ibid.).

Novi entitet je također „agent“, definiran kao „entitet sposoban za promišljeno djelovanje, kojemu se mogu dodijeliti prava i koji se može smatrati odgovornim za svoje djelovanje“ (ibid.: 31). Potklase tog entiteta su *osoba* i kolektivni „agent“. *Osoba* je definirana kao „individualno ljudsko biće“ (ibid.: 32), a „kolektivni agent“ kao „skup ili organizacija *osoba* koja nosi određeno ime i može djelovati kao cjelina“. U napomeni o opsegu navodi se da taj entitet označava:

„(...) širok raspon imenovanih skupina *osoba* (...) Osim obitelji, poslovnih ili korporativnih entiteta i drugih legalno registriranih tijela, entitet *korporativni agent* uključuje organizacije i društva, glazbene, umjetničke i izvođačke skupine, državne vlade i sve njihove podređene jedinice“ (ibid.: 33).

Kasnije ćemo se vratiti na još jednu novost u definiranju tog entiteta, ali prije toga potrebno je vidjeti definiciju entiteta „nomen“. Taj je entitet definiran kao „veza između entiteta i oznake koja se na njega odnosi“. U napomeni o opsegu dodatno se pojašnjava da „nomen“

„(...) povezuje bilo koje ime (tj. kombinaciju znakova) kojim se upućuje na instanciju bilo kojeg entiteta u bibliografskom univerzumu s tim entitetom. Svaki entitet na koji se upućuje u tom univerzumu imenovan je barem jednim *nomenom*“ (ibid.: 35).

Daljnje pojašnjenje govori da se „entitet *nomen* može razumjeti kao reifikacija (postvarivanje) odnosa između instancije *resa* i niza. Sam niz ne čini instanciju entiteta *nomen*, ali je modeliran kao vrijednost atributa *nomenski niz* instancije entiteta *nomen*“ (ibid.).²⁶

Ono što je važno za temu ovog rada, a predstavlja novost u međunarodnoj kataložnoj teoriji i praksi s obzirom na postupanje sa zajedničkim pseudonimima, nalazimo u napomeni o opsegu entiteta „kolektivni agent“. Tamo je navedeno da su zajednički pseudonimi „nomeni“

„(...) koji upućuju na instancije entiteta *kolektivni agent* budući da se *agent* koji stoji iza identiteta sastoji od dvije ili više *osoba* koje nose određeno ime i djeluju kao skupina, bez obzira što su izabrali da ih

²⁶ Ibid.. Atribut *nomenski niz* definiran je kao „kombinacija znakova koja tvori ime povezano s entitetom putem *nomena*“ (Uvjjeti za, 2012: 62).

se identificira imenom koje je kulturološki povezano s individualnim *osobama*“ (ibid.: 33).

Dakle, ovaj model definira zajednički pseudonim kao „nomen“ koji upućuje na instancije entiteta „kolektivni agent“, dok je u modelu FRAD zajednički pseudonim definiran kao instancija (primjer) entiteta „osoba“. Ovaj model stavlja naglasak na to da se radi o skupu „osoba“ koje nose određeno ime i mogu djelovati kao cjelina, a ne na to što su ove osobe izabrale „da ih se identificira imenom koje je kulturološki povezano s individualnim *osobama*“, dakle što pseudonim ima često oblik imena i prezimena. Time je razriješena nedosljednost u dosadašnjim modelima, kao i prikazanim kataložnim pravilnicima i može služiti kao dobra osnova na kojoj se mogu formulirati buduća kataložna pravila.

Ali postupanje s tom vrstom „nomena“ u kataložnim pravilima i bibliografskim sustavima nije sasvim jasno određeno u ovom modelu. Naime nakon određivanja zajedničkog pseudonima kao „nomena“ entiteta „kolektivni agent“, model LRM upućuje na raspravu o individualnim i zajedničkim pseudonimima u poglavlju 5.5. pod naslovom Modeliranje bibliografskih identiteta (cf. ibid.: 117–119). Citirat ćemo nekoliko rečenica s početka tog poglavlja:

„Za modeliranje bibliografskih identiteta (ili persona) u modelu IFLA LRM koristi se entitet *nomen* i odnos ‘ima ime’. Odnos ‘ima ime’ ima kardinalnost jedan-prema-više i vrijedi između instancija bilo kojeg entiteta i različitih *nomena* koji se koriste za tu instanciju. Instancije svih entiteta imaju višestruke odnose imenovanja prema različitim *nomenima*. (...) Objašnjenja radi, *osobe* (definirane kao pojedinačno ljudsko biće) ponajčešće imaju više *nomena*; na uporabu svakog pojedinog *nomena* mogu utjecati razni čimbenici, uključujući davanje prednosti nekim *nomenima* u određenim kontekstima.“ (ibid.: 117).

U nastavku je riječ o atributu „kontekst uporabe“, koji je atribut „nomena“. Taj atribut definiran je u modelu ovako: „informacije o kontekstu/kontekstima u kojem agent koristi ‘nomen’ putem kojeg se upućuje na njega“ (ibid.: 65). Napomena o opsegu tog atributa govori da „atribut *kontekst uporabe* uključuje domene povezane s *nomenom* koji koristi *agent*“ (ibid.), a u primjerima se navode domene „književna djela, kritička djela, djela o matematici, detektivski romani“ (ibid.). Treba ovdje uočiti da bibliografski identitet nije dio modela IFLA LRM u užem smislu, tj. on nije definiran ni kao entitet, ni atribut, ni odnos. Atribut „kontekst uporabe“ definiran je tako da se ne može zaključiti kako bi se on mogao koristiti za razlikovanje bibliografskih identiteta (jedino posredno, na temelju primjera). Tako se radi o neobičnom postupku da se u poglavlju 5.5. govori o modeliranju nečega što u modelu (u užem smislu) nije ni definirano. Bez obzira na to, pogledajmo što još govori ovo poglavlje IFLA LRM-a:

„Atribut *nomena kontekst uporabe* koristi se za bilježenje onih aspekata konteksta koji se smatraju značajnim za razlikovanje bibliografskih identiteta koji su prepoznati kao različiti u određenoj bibliografskoj okolini.“ (ibid.: 117).

„U modelu, bibliografski identitet jest skupina *nomena* kojima se *osoba* služi u istom bibliografski značajnom kontekstu ili kontekstima.“ (ibid.: 118).

Dakle, time se dopunjava značenje i opseg atributa *kontekst uporabe* tako da se misli na „aspekte konteksta koji se smatraju značajnim“, tj. „bibliografski značajan kontekst ili konteksti“. Budući da se možemo zapitati koji su to „bibliografski značajni konteksti“, ili „aspekti konteksta koji se smatraju značajnim“ kod utvrđivanja različitosti bibliografskih identiteta, u tekstu se daju neki primjeri:

„Relevantan se kontekst može jednostavno opisati izravno ili se o njemu može zaključiti na temelju više obilježja. U jednostavnom slučaju, *kontekst uporabe* može povezati *nomen* (ili *nomene*) s *osobom* koja se njime (njima) služi kad objavljuje svoja književna djela, dok se druga skupina *nomena* može identificirati kao ona kojima se ta ista *osoba* služi kad objavljuje svoja znanstvena djela.“ (ibid.: 117).

Poznati primjer za taj slučaj bio bi „nomen“ Charles Lutwidge Dodgson koji koristi „osoba u kontekstu uporabe“ *znanstvena djela*, dok „nomen“ Lewis Carroll koristi ista „osoba u kontekstu uporabe“ *književna djela*.

„U složenijem slučaju, *kontekst uporabe* trebao bi razlikovati *nomene* kojima se *osoba* služi za pisanje serije romana o jednom imaginarnom svijetu, od *nomena* kojima se ta ista *osoba* služi kad piše drugu seriju romana o drugom imaginarnom svijetu.“ (ibid.: str 117)

Ovdje bi se mogao navesti primjer: „nomen“ J. K. Rowling koji koristi osoba kad piše romane o imaginarnom svijetu Harryja Pottera, i „nomen“ Newt Scamander koji koristi ista osoba kad piše romane o drugom imaginarnom svijetu u romanu „Čudesne zvijeri i gdje ih naći“.

Značajna je sljedeća rečenica: „Koje će razlike u *kontekstu uporabe* izazvati prepoznavanje, a time i posebno postupanje s različitim bibliografskim identitetima, ovisi o kataložnim pravilima ili sustavu za organizaciju znanja.“ (ibid.: 118) Tako se, naprimjer, prema nekim kataložnim pravilima izrađuju normativni zapisi za svaku zasebnu bibliografski značajnu skupinu „nomena“ ili identitet, i ako je poznato da se višestruke, zasebne skupine „nomena“ odnose na isti primjer entiteta, povezuju se normativni zapisi za te skupine „nomena“ koje su u istoj normativnoj datoteci. Ovdje dolazimo do primjera „agnostičnosti“ ovog modela²⁷ u

²⁷ Ili, kako je u objavljenom hrvatskom prijevodu standarda prevedeno, model „(...) ne određuje o tome što ‘treba’ učiniti“.

odnosu na rješenja i odluke koje će donijeti pojedina kataložna pravila. Iako model ne propisuje što „treba učiniti“ u slučajevima onoga što se naziva „bibliografskim identitetom“, i prepušta odluku pojedinim kataložnim pravilima, model daje naglasak i opisuje samo jedan način postupanja s ovim vrstama „nomena“, pa se ne bi moglo reći da je sasvim „agnostičan“, odnosno neutralan u tom pogledu. Tako se u poglavlju 5.5. o modeliranju bibliografskih identiteta opisuje samo praksa onih knjižnica koje u određenim „kontekstima uporabe“ postupaju sa skupinama „nomena“ kao sa zasebnim bibliografskim identitetima, tj. izrađuju zasebne normativne zapise i povezuju ih međusobno. Pa i u tim slučajevima, ako se u nekim bibliografskim sistemima i kataložnim pravilima inzistira na odvajanju bibliografskih identiteta, moguće je drugačije rješenje, odnosno dopuna modela po kojem bi se bibliografski identitet definirao kao odnos između „nomena“ i „osobe“.

Druga je mogućnost, koju knjižnični referentni model ne spominje, da neki kataložni pravilnici ne moraju niti usvojiti koncept bibliografskih identiteta, što bi bila druga mogućnost modeliranja pseudonima općenito. Naime različite skupine „nomena“ koje ista „osoba“ koristi u različitim (više ili manje značajnim) *kontekstima uporabe* ne moraju se razdvajati u dva ili više normativnih zapisa. Može se koristiti mogućnost koju predviđa model, a to je korištenjem odnosa „je jednak“ (ibid.: 88). Radi se o odnosu između ju „nomena“ koji imenuju isti „res“ (u ovom slučaju entitet „osoba“). „Nomeni“ istog značenja, kako se navodi u modelu, mogu se razlikovati u odnosu na bitne attribute kao što su *shema, jezik* ili *kontekst uporabe*. Tako se među primjerima u modelu nalazi „nomen“ Norma Jean Mortenson koji je odnosom „je jednak“ povezan s drugim „nomenom“ Marilyn Monroe, tj. kao dva „nomena“ za istu „osobu“ (ibid.). Iako se ovdje radi o primjeru pravog imena i pseudonima, u kojem je osoba u svom stvaralačkom radu koristila isključivo pseudonim, takvo modeliranje može se koristiti i kod osoba koje su u svom stvaralačkom radu koristile pravo ime i/ili jedan ili više pseudonima, pa i kod korištenja jednog imena/pseudonima za jednu vrstu stvaralačkog rada, a drugog za drugu vrstu stvaralačkog rada (dakle, ono što se u užem smislu u modelu naziva „bibliografskim identitetom“).

Možemo zaključiti da, iako IFLA-in knjižnični referentni model razrješava nedosljednost dosadašnjih modela definiranjem zajedničkih pseudonima kao „nomena“ entiteta „kolektivni agent“, sam model nije dovoljno neutralan („agnostičan“) s obzirom na modeliranje pseudonima, zajedničkih pseudonima i „bibliografskih identiteta“.

8. Zaključak – prema novom hrvatskom kataložnom pravilniku

Iako su neke aktivnosti na razvoju nacionalnih kataložnog pravila pri Komisiji za katalogizaciju Hrvatskoga knjižničarskog društva počele još 2010. godine, sustavan rad na novom pravilniku obilježavaju aktivnosti Nacionalne i sveučilišne

knjižnice u Zagrebu koje počinju 2011. godine utvrđivanjem zadaća, strateških partnera i organizacije rada. 2013. zaključen je „Sporazum o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“ koji potpisuje NSK i sedam suradničkih ustanova iz knjižnične, arhivističke i muzejske zajednice (cf. Hodak, 2014). Prva verzija *Pravilnika* objavljena je u lipnju 2021. godine pod naslovom *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima – KAM* (cf. *Pravilnik za opis*, 2021).

Kako je navedeno u uvodnom poglavlju A4 – Opća načela *Pravilnika*, on se „oslanja na konceptualne modele podataka razvijene pod pokroviteljstvom međunarodnih tijela“ među kojima je naveden i IFLA Library Reference Model. U skladu s tim, u poglavlju 7.21.3.2 *Pravilnika KAM* zajednički pseudonimi navedeni su kao primjer imena grupe, koja se smatra podvrstom korporativnog tijela (nadređeno poglavlje 7.21 ima naslov „Usvojeno ime korporativnog tijela“). Pravilo glasi:

„Kad ime grupe, uključujući zajednički pseudonim, sadržava ime osobe ili ima oblik imena osobe, navodi se onako kako se javlja u izvoru ili izvorima podataka. Ime grupe koje ima oblik imena osobe s imenom i prezimenom ne navodi se u inverziji (prezime, ime). Oblik u inverziji može se navesti kao varijantno ime kad se to smatra značajnim za korisnike.“ (ibid.).

Time je definirano postupanje sa zajedničkim pseudonimima u slučajevima kad više autora objavljuje djela samo pod zajedničkim pseudonimom (primjer *Lari Mari* u ovom radu). Drugi je slučaj kad više autora pod zajedničkim pseudonimom objavljuje djela koja su plod zajedničkoga rada, dok ona koja svaki od njih objavljuje sam pod pravim imenom ili pod vlastitim pseudonimom (primjer *Stan Rager – Zvonimir Furtinger – Stanko Radovanović*). Postupanje u takvim slučajevima određuje pravilo 7.4.4 – Nadimci i pseudonimi:

„Za osobe koje se u javnom djelovanju predstavljaju pod osobnim imenom i pseudonimom ili pod više pseudonima, svako ime ili pseudonim smatra se zasebnim identitetom koji se identificira pod svojim usvojenim imenom.“ (ibid.).

Prema tome u navedenom primjeru trebalo bi izraditi zasebne normativne zapise za zajednički pseudonim i prava imena autora, a trebao bi se izraziti i odnos srodnosti između različitih identiteta, odnosno ono što je prema nazivlju PPIAK-a bila unakrsna uputnica („vidi i“). Takvo je rješenje svakako primjerenije korisniku, kako je već navedeno u ovom radu, a također se ujednačava postupanje u takvim slučajevima, za razliku od dviju mogućnosti koje je nudio PPIAK. Možemo zaključiti da novi hrvatski kataložni pravilnik rješava problem navedene pojave u „bibliografskom univerzumu“ i priklanja se međunarodnim standardima (LRM i RDA), u kojima je prevladao naglasak na koncept kolektivnosti koji je u podlozi

korištenja zajedničkih pseudonima, a manja je važnost dana obliku imena koje upućuje na osobu.

I završno, jedno razmišljanje i prijedlog u vezi s uvođenjem koncepta višestrukih identiteta u hrvatsku kataložnu praksu. Naime ako se svi slučajevi korištenja pseudonima smatraju različitim identitetima koji se shodno tome identificiraju i opisuju samostalno, time se značajno mijenja struktura kataloga. Tako će doći do raspršivanja djela jednog autora u katalogu, što predstavlja otklon od trećeg zadatka kataloga koji PPIAK definira ovako: „Abecedni katalog mora dati pregled svih jedinica bibliotečne građe koje sadrže djela određenog autora, a nalaze se u biblioteci“ (Verona, 1986: 13). Točnije, drugi zadatak glavnih kataložnih jedinica precizira da se „na jednom mjestu u abecednom katalogu okupe sve jedinice bibliotečne građe koje sadrže djela istog autora“ (ibid.: 15). To je zadatak okupljanja, koji je, kako je već navedeno, imao važnu ulogu u kataložnoj teoriji i praksi još od vremena C. A. Cuttera (1904). Jasno je da je u okruženju računalnog kataloga to okupljanje postalo manje važno jer korisnik uz pomoć unakrsnih uputnica (tj. povezanih normativnih zapisa za istu osobu) može dobiti pregled svih bibliografskih jedinica određenog autora. Ali, okupljanje u katalogu svih bibliografskih zapisa koji se odnose na jednu osobu kao agenta koji je stvaratelj i dalje nosi određenu kulturološku vrijednost i važnu informaciju. Taj zadatak tradicionalnog kataloga jest izraz važnosti koju osoba ima u zapadnoj kulturi, sa svojim značajkama individualnosti i jedinstvenosti, s kreativnošću kao cijenjenom osobinom.²⁸ To što jedna osoba u svom stvaralačkom radu koristi, na ovaj ili onaj način, dosljedno ili povremeno, više imena, ne treba umanjiti važnost činjenice da su to sve djela jedne osobe kao jedinstvenog i neponovljivog pojedinca. Zbog toga je potrebno rješenje koje bi s jedne strane zadovoljavalo načelo primjerenosti korisnicima,²⁹ koji će moći pretraživanjem po bilo kojem imenu dobiti traženu informaciju, a s druge strane također omogućiti okupljanje u katalogu svih bibliografskih zapisa vezanih uz jednu osobu kao stvaratelja. Takvo rješenje nalazimo već u samom PPIAK-u, u članku 96/1 koji propisuje postupak za autore koji „jednu određenu vrstu svoga stvaralačkog rada objavljuju pod svojim pravim imenom, a drugu pod pseudonimom“ (Verona, 1986: 183), s poznatim primjerom *Mate Balota* / Mijo Mirković. U tim slučajevima propisuje se, kao prva mogućnost, da se za oblik imena koji nije postao jedinstvenom odrednicom izrađuje uputnica. Ali također se daje i druga mogućnost, rješenje problema o kojem se ovdje radi, da se pod oblikom koji nije postao jedinstvena odrednica izrađuju sporedne kataložne jedinice. Kako bi se ta mogućnost mogla primijeniti na sve načine korištenja pseudonima, u okruženju računalnog kataloga i koristeći suvremeno nazivlje? Ako se neka osoba kao agent pojavljuje na jedinicama građe pod pravim imenom i jednim ili više pse-

²⁸ Tako A. Vukadin uočava da se od 16. do 18. stoljeća javlja „nov pojam autorstva povezan s individualnosti i originalnosti“. Cf. Vukadin, 2020: 101.

²⁹ Vidi u *Pravilniku KAM-a* odjeljak A 4 – Opća načela Pravilnika.

udonima, pojedinačnim ili zajedničkim, smatra se da osoba ima više identiteta. U tim slučajevima, svaki se identitet identificira i opisuje samostalno, tj. izrađuju se zasebni normativni zapisi za svaki identitet i povezuju se odnosom srodnosti (unakrsna uputnica). Bibliografski zapis za jedinicu građe na kojoj se osoba pojavljuje pod pseudonimom povezuje se s normativnim zapisom izrađenim za taj identitet (to bi bila prva pristupnica, ili glavna kataložna jedinica prema *PPIAK*-u), ali se također povezuje s normativnim zapisom s pravim imenom autora (druga pristupnica ili sporedna kataložna jedinica u *PPIAK*-u). Time bi se doveli u sklad načelo primjerenosti korisnicima u novom pravilniku, ali i održala važnost tradicionalnog zadatka okupljanja djela jednog autora u katalogu.

LITERATURA

- AACR (1967). *Anglo-American cataloging rules: North American text*. Chicago: American Library Association.
- AACR 2 (1985). *Anglo-American cataloging rules*. Prepared by The American Library Association ... [et al.]; edited by M. Gorman and P. W. Winkler. 2nd ed. Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Library Association.
- AACR 2 (1988). *Anglo-American cataloging rules*. Prepared under the Direction of the Joint Steering Committee for Revision of AACR ... [et al.]; edited by M. Gorman and P. W. Winkler. 2nd ed., 1988 revision. Ottawa: Canadian Library Association; Chicago: American Library Association.
- Antologija (2005). *Antologija hrvatske znanstveno-fantastične priče*. [izbor, predgovor i bilješke Ž. Milenić]. Rijeka: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak Liber. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno i na: <http://sfera.hr/parsek/br83/milenic.php>
- Babb, N. M. (2005). Cataloging spirits and the spirit of cataloging. *Cataloging & Classification Quarterly* 40(2), 89–122.
- Colman, A. M. (2001). *A dictionary of psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Cutter, C. A. (1904). *Rules for a dictionary catalog*. 4th ed. Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1904. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: <https://archive.org/details/rulesforadictio06cuttgoog/page/n20>
- Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report*. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf.
- Gorman, M. and P. Oddy. (1997). *The Anglo-American cataloging rules: Second edition: their history and principles*. [citirano: 2022–01–13]. Dostupno na: https://epe.lac-bac.gc.ca/100/200/300/jsc_aacr/aacr_sec/r-aacr2e.pdf

- Hodak, V. (2014). *Projekt Nacionalni pravilnik za katalogizaciju: izrada, objavljivanje i održavanje*. [citirano: 2022–03–16]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1024>
- House pseudonym. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: <https://vtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/HousePseudonym>
- Hrvatski enciklopedijski rječnik* (2002). Vladimir Anić ... [et al.]. Zagreb: Novi Liber.
- IFLA-in knjižnični (2020). *IFLA-in knjižnični referentni model: konceptualni model za bibliografske informacije: definicija konceptualnog referentnog modela kao okvira za analizu neadministrativnih metapodataka koji se odnose na knjižnične izvore*. IFLA-ina Skupina za pregled FRBR-a, urednička skupina za objedinjavanje P. Riva, P. Le Bœuf i M. Žumer; [prijevod s engleskog M. Willer i A. Barbarić]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- IFLA Library (2017). *IFLA Library reference model: a conceptual model for bibliographic information*. Prepared by P. Riva, P. Le Boeuf, and M. Žumer; Consolidation Editorial Group of the IFLA FRBR Review Group. August 2017. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr-lrm/ifla-lrm-august-2017.pdf>.
- Izjava (2009). *Izjava o međunarodnim kataložnim načelima*. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf.
- Jacobi, J. (2006). *Psihologija Carla Gustava Junga: uvod u cjelokupno djelo s uvodnom riječi C. G. Junga*. Zagreb: Scarabeus-naklada.
- Multiple-use name. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Multiple-use_name
- Načela (1961). *Načela prihvaćena na Međunarodnoj konferenciji o načelima katalogizacije, Pariz, listopad 1961. Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 7(3/4), 171–179.
- Polanski, D. i R. Ravnić (2007). Individualni i zajednički pseudonimi: primjeri iz prakse. U: M. Willer i A. Barbarić (urednice). *Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17.–18. studenoga 2005.: Zbornik radova = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17–18, 2005: Proceedings*. (Str. 179–189). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo: Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
- Pleše, I. (2008). *Igranje identitetima: od entuzijazma do kritike*. U: M. Willer (uredila). *11. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, Poreč, 21.–23. studenoga 2007.: Zbornik radova*. (Str. 11–26). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Pravilnik za opis (2020) *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: <https://pravilnik.kam.hr/>
- RDA Toolkit: resource description & Access*. [citirano: 2022–01–14]. Dostupno na: <http://access.rdtoolkit.org/>

- Sardo, L. (2004). Multiple names. *Cataloging & Classification Quarterly* 39(1/2), 457–464.
- Statement of international cataloguing principles – ICP*. (2017). A. Galeffi (chair), M. V. Bertolini, R. L. Bothmann, E. Escolano Rodriguez, and D. McGarry (Ed. with Minor Revisions), 2017. IFLA: Den Haag, cop. 2016. [citirano: 2022-03-11] Dostupno i na: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/80/1/icp_2016-en.pdf
- Statement of principles (1971). *Statement of principles: adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961*. Annotated ed. with commentary and examples by E. Verona; assisted by F. G. Kaltwasser, P. R. Lewis, R. Pierrot. London: IFLA Committee on Cataloguing.
- Uvjeti za (2010). *Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka: Konceptualni model*. G. E. Patton (urednik); [priredila] IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost i obrojčivanje zapisa autoriziranih podataka (FRANAR), završni izvještaj, prosinac 2008.; odobrili stalni odbori IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje, ožujak 2009. ; [s engleskog preveo T. Vrbanc]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Uvjeti za (2004). *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj*. IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa; odborio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela T. Katić; hrvatske primjere odabrale i izradile Đ. Brezak Lugarić ... et al.]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Uvjeti za (2012). *Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka: konceptualni model*. IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR); urednice M. Lei Zeng, M. Žumer i A. Salaba; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje u lipnju 2010.; [s engleskog preveo P. Perožić]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Verona, E. (1961). Međunarodna načela katalogizacije. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 7(3/4), 155–179.
- Verona, E. (1970). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske, 1970. Dio 1: Odrednice i redalice.
- Verona, E. (1986). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo. Dio 1: Odrednice i redalice, 1986. Dio 2: Kataložni opis, 1983.
- Vukadin, A. (2020). Fiktivno autorstvo, transfunkcionalnost i konceptualni model IFLA LRM. U: T. Katić i M. N. Tomašević (urednice). *Mirna Willer: Festschrift*. (Str. 99–118). Zadar: Sveučilište u Zadru, 2020. [citirano: 2022-01-18]. Dostupno i na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/979-1>